

e-ISSN 3060-5059

DOI: 10.67227

IJTIMOYIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in
Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 9

2026

Founded in 2024

publishscience.uz

publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

O'ZBEK XALQ TOPISHMOQLARIDA TURG'UN QOLIPLAR VA VARIANTLILIK

Maxmudova Nilufarxon To'liqinjon qizi

Qo'qon davlat universiteti, doktorant, dotsent (PhD).

e-mail: maxmudovanilufar722@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2092-086X>

Annotatsiya.

Maqolada M. Abdurahimov tuzgan "O'zbek xalq topishmoqlari" to'plamidagi 957 ta topishmoq korpusi asosida topishmoqlardagi turg'un qoliplar va variantlilik hodisasi assotsiativ tilshunoslik nuqtayi nazaridan tahlil qilingan. Korpusda "Kichkina ...", "Bir ... (i)m bor", "... bor, ... yo'q", "Uzun-uzun ...", "Yer tagida ...", "Qo'lsiz, oyoqsiz ...", "X emas" kabi qoliplar ajratilib, ularning uchrash chastotasi va assotsiativ vazifasi aniqlangan. Variantlarning uch turi – bir javobli ko'p matnli, bir matnli ko'p javobli va qolipdosh variantlar farqlangan. An'anaviy topishmoqlarning 81,4 foizi variantli javoblarga ega ekani, zamonaviy topishmoqlarda esa "X emas" qolipining faollashgani aniqlangan.

Kalit so'zlar: topishmoq, turg'un qolip, variant, variantlilik, assotsiatsiya, assotsiativ maydon, inkor, korpus tahlili.

УСТОЙЧИВЫЕ МОДЕЛИ И ВАРИАТИВНОСТЬ В УЗБЕКСКИХ НАРОДНЫХ ЗАГАДКАХ

Maxmudova Nilufarxon To'liqinjon qizi

Кокандский государственный университет, докторант, доцент (PhD).

Аннотация.

В статье с позиций ассоциативной лингвистики анализируются устойчивые модели и явление вариантности в загадках на материале корпуса из 957 загадок, представленных в сборнике «Узбекские народные загадки», составленном М. Абдурахимовым. В корпусе выделены такие модели, как «Маленький ...», «У меня есть один ...», «... есть, ... нет», «Длинный-длинный ...», «Под землёй ...», «Без рук, без ног ...», «Не Х», определены частотность их употребления и ассоциативные функции. Выделены три типа вариантов: несколько текстов с одним ответом, один текст с несколькими ответами и варианты, построенные по общей модели. Установлено, что 81,4 % традиционных загадок имеют варианты ответов, а в современных загадках наблюдается активизация модели «Не Х».

Ключевые слова: загадка, устойчивая модель, вариант, вариантность, ассоциация, ассоциативное поле, отрицание, корпусный анализ.

STABLE FORMULAS AND VARIATION IN UZBEK FOLK RIDDLES

Maxmudova Nilufarxon To'liqinjon qizi

Kokand State University, Doctoral Student, Associate Professor (PhD).

Abstract.

This article analyzes fixed patterns and the phenomenon of variation in riddles from the perspective of associative linguistics, based on a corpus of 957 riddles from the collection *Uzbek Folk Riddles* compiled by M. Abdurahimov. The corpus identifies such recurring patterns as "Little ...", "I have one ...", "... has ..., but no ...", "Long, long ...", "Under the ground ...", "Without hands, without feet ...", and "Not X", and determines their frequency and associative functions. Three types of variation are distinguished: multiple texts with a single answer, a single text with multiple answers, and variants based on a common pattern. The analysis reveals that 81.4% of traditional riddles have variant answers, while the "Not X" pattern has become increasingly active in contemporary riddles.

Keywords: riddle, fixed pattern, variant, variation, association, associative field, negation, corpus analysis.

Kirish. Topishmoq xalq og'zaki ijodining qisqa, ixcham, ayni paytda eng ko'p takrorlanadigan janrlaridan biridir. Uni bola ham, kattalar ham aytadi, bir hududdan boshqasiga, bir avloddan keyingisiga o'tadi. Bunday faol harakat ikki qarama-qarshi natijaga olib keladi. Bir tomondan, topishmoq matni o'zgarib, yangi variantlar paydo bo'ladi, ikkinchi tomondan, xotirada saqlanib qolishi uchun matn ma'lum turg'un shakllarga, qoliplarga tayanadi. B. Sarimsoqov paremik janrlar haqida yozar ekan, ulardagi "fikir-xulosalar o'ta barqaror shaklga ega bo'lib, hech qachon o'zgarmaydilar" [4, 127-b.], deb ta'kidlaydi. Olim folklordagi an'anaviylik tufayli "folklor hodisalarining juda uzoq davrlar yashovchanligi"ga ham alohida e'tibor qaratadi [4, 190-b.]. Topishmoqlarda bu barqarorlik ko'proq butun matnda emas, balki uning qurilish qolipida namoyon bo'ladi.

Turg'un qolip va variantlilik masalasi topishmoqning assotsiativ tabiati bilan chambarchas bog'liq. Rus tilshunosi Y. N. Karaulovning fikricha, "har qanday so'z bizning ongimizda, xotiramizda, xuddi shunday nutqiy tuzilmalarimizda ham alohida tarzda mavjud bo'lmaydi, u o'nlab, yuzlab 'iplar' orqali boshqa so'zlarga tomon intiladi" [2, 27-28-b.]. A.

Nurmonov esa soʻzning nutqiy jarayondan tashqarida “boshqa soʻzlar bilan umumiylik belgisiga koʻra soʻzlovchi til xotirasida assotsiatsiyalashadi va bu assotsiatsiyalashgan birliklar xotirada muayyan guruhlarini hosil qiladi” [2, 29-b.], deb hisoblaydi. Topishmoq qolipi ana shunday xotirada saqlanuvchi tayyor assotsiativ guruhning matndagi koʻrinishidir, variantlar esa bir predmet atrofidagi assotsiativ maydonning turli yoʻnalishlaridir. Maqolaning maqsadi oʻzbek xalq topishmoqlaridagi turgʻun qoliplarni aniqlash, ularning uchrash chastotasini belgilash va variantlilik turlarini assotsiativ nuqtayi nazardan tasniflashdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Tadqiqot materiali sifatida M. Abdurahimov tomonidan tuzilgan “Oʻzbek xalq topishmoqlari” toʻplami olindi. Tuzuvchining taʼkidlashicha, toʻplamga “1000 ga yaqin anʼanaviy va zamonaviy topishmoqlar” kiritilgan [1, 1-b.]. Toʻplamning “Hazil soʻroqlar va soʻz oʻyini” boʻlimi tahlildan chiqarilib, 957 ta topishmoqdan iborat korpus tuzildi, ulardan 828 tasi anʼanaviy (17 ta mavzuv boʻlim), 129 tasi zamonaviy (“Yangi topishmoqlar” boʻlimi). Har bir topishmoqning birinchi misrasi yoki butun matni oldindan belgilangan leksik qoliplar boʻyicha tekshirildi, soʻng javoblar boʻyicha variantlar guruhlandi. Tahlilda korpus, qiyosiy, komponent va assotsiativ tahlil metodlaridan foydalanildi. Misollardan soʻng qavs ichida javob va toʻplamdagi sahifa koʻrsatildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Turgʻun qoliplarning uchrash chastotasi. Korpusda ajratilgan qoliplar va ularning uchrash soni quyidagi jadvalda keltirilgan.

1-jadval

Oʻzbek xalq topishmoqlaridagi turgʻun qoliplar

Qolip	Anʼanaviy (n = 828)	Zamonaviy (n = 129)
“Kichkina ...”	28	1
“Bir ...(i)m bor”	18	0
“... bor, ... yoʻq”	18	4
“Uzun-uzun ...”, “Uzun ...”	17	0
“Yer tagida ...”	17	1
“Kunduzi ..., kechasi ...”	13	2
“Ichi toʻla ...”	11	2
“Otasi ..., onasi ...”	10	2
“X emas”	9 (1,1%)	6 (4,7%)
“Oʻzi bitta / oʻzi bir ...”	7	0
“Tom ustida ...”	6	0
“Qorongʻi uyda ...”	6	0
“Qoʻlsiz, oyoqsiz ...”	4	2

Qoliplarni assotsiativ vazifasiga koʻra toʻrt guruhga ajratish mumkin: 1) makon qoliplari (“Yer tagida ...”, “Tom ustida ...”, “Qorongʻi uyda ...”); 2) hajm va tarkib qoliplari (“Kichkina ...”, “Ichi toʻla ...”, “Oʻzi bitta ...”); 3) munosabat qoliplari (“Otasi ..., onasi ...”, “Kunduzi ..., kechasi ...”); 4) inkor qoliplari (“... bor, ... yoʻq”, “X emas”, “Qoʻlsiz, oyoqsiz ...”).

Makon qoliplari. Bu qoliplarning birinchi soʻzlari tinglovchini darhol muayyan predmetlar doirasiga yoʻnaltiradi. “Yer tagida ...” qolipi qoʻllangan 17 ta topishmoqning 9 tasi ildizmevalar haqida, qolganlari yer ostida yashovchi jonivorlar (sichqon, ilon, tipratikan) va yer bilan ishlaydigan qurollar (omoch, tegirmon) haqida:

Yer tagida oltin qoziq. (Sabzi) [1, 28-b.]

Yer tagida oltin bosh. (Sholgʻom) [1, 28-b.]

Yer tagida oq sochli boy yotar. (Piyoz) [1, 29-b.]

Qolipning doimiy qismi (“yer tagida”) makonni, oʻzgaruvchi qismi esa predmetning shakli va rangini beradi: “oltin qoziq” — uzunchoq va sariq, “oltin bosh” — dumaloq va sariq, “oq sochli boy” — oq va ildizlari soch kabi taralgan. Shu tariqa bir qolip doirasida javobni belgi bildiruvchi soʻz hal qiladi. “Qorongʻi uyda ...” qolipi esa ichki, yopiq makonni koʻrsatadi va koʻpincha ogʻiz (Qorongʻi uyda oʻttiz sadaf — tish [1, 11-b.]) yoki yopiq xona ichida ishlaydigan asboblardan haqida qoʻllanadi.

Hajm va tarkib qoliplari. Korpusdagi eng faol qolip “Kichkina ...” (28 ta). U koʻpincha “ichi toʻla ...” qolipi bilan birikib, “tashqi qobiq — ichki mazmun” modelini yaratadi:

Kichkina dekcha,

Ichi toʻla mixcha. (Anor) [1, 23-b.]

Kichkina tandircha,

Ichi toʻla kulcha. (Yongʻoq) [1, 22-b.]

Kichkina oxurcha,

Ichi toʻla mixcha. (Ogʻiz, tish) [1, 9-b.]

Uch topishmoq bir xil qurilishga ega bo'lsa-da, ularni idish nomi (dekcha, tandircha, oxurcha) va ichidagi narsa (mixcha, kulcha) farqlaydi. Ahamiyatlisi shundaki, misollarning ikkinchi misrasi so'zma-so'z bir xil, birinchi misradagi bir so'z (dekcha — oxurcha) esa javobni anordan og'iz va tishga o'zgartiradi. Kichraytirish qo'shimchasi (-cha) har ikki misrada takrorlanib, qolipga tovush jihatidan yaxlitlik beradi.

Munosabat qoliplari. "Otasi ..., onasi ..." qolipi predmetlar o'rtasidagi munosabatni oila modeli orqali ifodalaydi (Bir otasi, bir onasi, necha yuz ming bolasi — quyosh, oy, yulduzlar [1, 3-b.]), "Kunduzi ..., kechasi ..." qolipi esa predmetning vaqtga bog'liq ikki holatini qarama-qarshi qo'yadi. Ikkinchi qolip bir javob uchun bir necha variant hosil qilishi bilan ajralib turadi:

Kunduzi yig'iladi,
Kechasi yoyiladi. (Ko'rpa) [1, 36-b.]
Kunduzi hur bo'ladi,
Kechasi qul bo'ladi. (Ko'rpa) [1, 36-b.]
Kechasi bo'g'oz,
Kunduzi qisir. (Ko'rpa) [1, 36-b.]

Uchala variantda ham qolip saqlanadi, lekin har birida ko'rpaning holati boshqa assotsiativ soha orqali ifodalanadi. Misollarda maishiy harakat (yig'ilmoq — yoyilmoq), ijtimoiy maqom (hur — qul), chorvachilik tajribasi (bo'g'oz — qisir). Bir qolip turli assotsiativ yo'llarni ochib beradi, natijada bir predmet atrofida variantlar qatori shakllanadi.

Inkor qoliplari. Bu guruh qoliplari predmetga uning bo'lishi kutilgan belgisini inkor qilish orqali ishora qiladi. "Qo'lsiz, oyoqsiz ..." qolipida doimiy qism harakat uchun zarur a'zolari inkor qiladi, o'zgaruvchi qism esa harakatni ko'rsatadi:

Qo'lsiz, oyoqsiz eshik ochar. (Shamol) [1, 5-b.]
Qo'lsiz, oyoqsiz gul soladi. (Sovuq, deraza qirovi) [1, 4-b.]
Qo'lsiz, oyoqsiz ko'ylak kiyar. (Yosti) [1, 36-b.]

"X emas" qolipi esa predmetni o'xshash narsalar bilan qiyoslab, so'ng ular bilan aynanlikni inkor qiladi: Qora o'zi, qarg'a emas, shoxlari bor, ho'kiz emas (qo'ng'iz) [1, 19-b.], Quyon emas, uzun quloq, ot emas, to'rtta tuyoq (eshak) [1, 13-b.]. Tinglovchi bir necha jonotning belgilarini o'zida birlashtirgan, ammo ularning hech biri bo'lmagan predmetni istisno qilish yo'li bilan topadi. Jadvaldan ko'rinadiki, bu qolip zamonaviy topishmoqlarda an'anaviy topishmoqlarga nisbatan qariyb to'rt baravar faolroq (4,7% va 1,1%):

Suv emas, simda oqar,
O't emas, chiroq yoqar. (Elektr toki) [1, 57-b.]
Radio desam, radio emas,
Kino desam, kino emas.
Eshitasi so'zini,
Ham ko'rasan o'zini. (Televizor) [1, 57-b.]

Yangi predmetni tasvirlashda topishmoq yaratuvchisi tinglovchiga tanish predmetlarni (suv, o't, radio, kino) eslatadi va ularni inkor qilib, yangi predmetning o'rnini belgilaydi. B. Sarimsoqov an'anaviy metaforalar haqida ular "allaqachonlar yaratilib, til mulkiga aylangan" va "hamma vaqt tayyor material bo'lib xizmat qiladilar" [4, 51-b.], deb yozgan edi. Turg'un qoliplar ham ana shunday tayyor material vazifasini bajaradi: yangi predmet xalq tafakkuriga eski qolip orqali kirib keladi.

Variantlilik. Korpusdagi 828 ta an'anaviy topishmoq 338 ta turli javobga ega, ya'ni har bir predmetga o'rtacha 2,4 ta topishmoq to'g'ri keladi. 184 ta javob (54,4%) kamida ikki xil topishmoq bilan, 110 tasi esa kamida uch xil topishmoq bilan ifodalangan; variantli javoblarga korpusdagi topishmoqlarning 81,4 foizi to'g'ri keladi.

2-jadval

Eng ko'p variantga ega javoblar (an'anaviy topishmoqlar)

Javob	Topishmoqlar soni
igna	14
ko'z	13
og'iz	13
qulf	12
yong'oq	10
suv, chumoli, yo'l	9 tadan
oy, tuxum	8 tadan

Eng ko'p variantli predmetlar — kundalik turmushda doimo ko'z oldida bo'lgan buyumlar va inson tanasi a'zolari. M. Abdurahimov ham topishmoqlarning "katta qismi dehqon mehnati, dehqonchilik, polizchilik, uy yumushlari bilan bog'liq" ekanini qayd etgan [1, 2-b.]. Korpus tahlili asosida variantlarning uch turini farqlash mumkin.

1. *Bir javobli ko'p matnli variantlar.* Bu eng keng tarqalgan tur bo'lib, bir predmet turli obrazlar orqali ifodalanadi. Masalan, yong'oq haqidagi 10 ta topishmoqda uning qattiq po'sti qozon, dekcha, tandircha, qo'shaloq tovoq, tog' yoki "cho'tir chol" sifatida, mag'zi esa osh, palov, kulcha, yog' yoki "bujur kampir" sifatida tasvirlanadi [1, 22-b.]. Variantlar bir-

birini takrorlamaydi, balki birgalikda yong'oqning assotsiativ maydonini hosil qiladi: maydon yadrosini "qattiq qobiq ichidagi yog'li mag'iz" belgisi, chegara qismini esa tog', chol, kampir kabi obrazli assotsiatsiyalar tashkil etadi. B. Tajiboyev ko'p sonli til egalari ishtirokida shakllanadigan assotsiativ maydon "jamoaviy xarakterga ega bo'ladi" [5, 34-b.], deb yozadi; topishmoq variantlari ham xalqning jamoaviy assotsiativ tajribasini aks ettiradi.

2. *Bir matnli ko'p javobli variantlar.* Korpusda matni deyarli bir xil, lekin javoblari turlicha bo'lgan topishmoqlar aniqlandi:

Uzun terak,
Ichi kovak. (Qamish) [1, 27-b.]
Uzun terak,
Ichi kovak. (Kuva) [1, 39-b.]
Oyog'i yo'q, qochadi,
Qanoti yo'q, uchadi. (Bulut) [1, 4-b.]
Oyog'i yo'q, qochadi,
Qanoti yo'q, uchadi. (Tutun) [1, 42-b.]

Bunday topishmoqlarni shartli ravishda omonimik topishmoqlar deb atash mumkin. Misollarda "uzun" va "ichi kovak" belgilari ham qamishga, ham undan yasalgan idish — kuvaga mos keladi; "oyoqsiz qochish" va "qanotsiz uchish" belgilari ham bulutga, ham tutunga tegishli. Bu holat topishmoqning belgi orqali ishlashini yaqqol ko'rsatadi: javob matnda emas, balki tinglovchi ongidagi assotsiativ bog'lanishda bo'ladi. Bir xil belgilar to'plami bir necha predmetga mos kelsa, javob ijro vaziyatiga, mavzuga yoki tinglovchining tajribasiga qarab tanlanadi. D. Xudoyberganova metafora obrazi "til sohiblariga tanish va tushunarli bo'lishi lozim" [7, 15-b.], deb ta'kidlaydi; omonimik topishmoqlarda esa obraz bir necha tanish predmetga birdaniga mos kelib, topishmoqqa qo'shimcha aqliy o'yin tusini beradi.

3. *Qolipdosh variantlar.* Bu turda qolip saqlanib, uning bir yoki bir necha unsuri almashadi va natijada javob ham o'zgaradi:

Uzun-uzun iz kelar,
Uzun bo'yli qiz kelar,
Qoshginasi qaltirab,
Ko'zginasi yaltirab. (Suv, ariq) [1, 4-b.]
Uzun-uzun iz ketdi,
Uzun bo'yli qiz ketdi.
Toqqa borib taq etdi,
Sirg'alari yarq etdi. (Yashin) [1, 4-b.]
Otasi egri-bugri,
Onasi silliq juvon,
O'g'li qo'shiqchi,
Qizi o'yinchi. (Ariq, suv, baqa, baliq) [1, 4-b.]
Otasi ko'taram,
Onasi yo'rg'a.
O'g'li qo'shiqchi,
Qizi o'yinchi. (Ko'prik, suv, baqa, baliq) [1, 51-b.]

Yuqoridagi misollarda dastlabki ikki misra deyarli bir xil, farq harakat yo'nalishida (kelar — ketdi) va oxirgi ikki misradagi belgilarda: suv uchun yuzdagi mayda to'lqinlar va yaltirash (qosh qaltirashi, ko'z yaltirashi), yashin uchun momaqaldiroq tovushi va chaqnash (taq etdi, sirg'alar yarq etdi). Keyingi misollarda esa qolipning ikkinchi yarmi butunlay saqlanib, faqat "ota" o'rnidagi predmet almashgan, egri-bugri ariq o'rnida ko'tarma ko'prik keladi. Bunday variantlar topishmoq yaratuvchisining tayyor qolipga yangi predmetni joylashtirish orqali ijod qilishini ko'rsatadi.

Topishmoqlardagi variantlilik boshqa marosim janrlaridan farq qiladi. B. Sarimsoqov to'y yor-yorlarida motivlar "an'anaviy barqaror misralar tarzida shakllangan"ini, motam yor-yorlarida esa barqaror poetik an'anaviylik hukmronlik qilmasligi sababli ularning "turli ijrochilardan yozib olingan variantlari bir-biridan keskin farqlanib turadi"ganini ko'rsatadi [4, 233-b.]. Topishmoqlarda esa ikkala hodisa birlashadi: qolip barqaror, uni to'ldiruvchi obrazlar o'zgaruvchan. Aynan shu muvozanat topishmoqning ham esda saqlanishini, ham yangilanib turishini ta'minlaydi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, o'zbek xalq topishmoqlarida bir necha turg'un qolip mavjud bo'lib, ular vazifasiga ko'ra makon, hajm va tarkib, munosabat va inkor qoliplariga bo'linadi. Eng faol qoliplar — "Kichkina ..." (28), "Bir ...(i)m bor" (18), "... bor, ... yo'q" (18), "Uzun-uzun ..." va "Yer tagida ..." (17 tadan). Qolipning doimiy qismi tinglovchini predmetlar doirasiga yo'naltiradi, o'zgaruvchi qismi esa javobni aniqlaydi; ko'p hollarda javobni bir so'z yoki bir tovush farqi hal qiladi. An'anaviy topishmoqlarning 81,4 foizi variantli javoblarga ega. Variantlarning uch turi farqlandi: bir javobli ko'p matnli, bir matnli ko'p javobli (omonimik) va qolipdosh variantlar. Bir predmet haqidagi variantlar birgalikda uning assotsiativ maydonini hosil qiladi. Shuningdek, zamonaviy topishmoqlarda "X emas" qolipi an'anaviylarga nisbatan qariyb to'rt baravar faol bo'lib, yangi predmetlar xalq tafakkuriga eski predmetlarni inkor qilish orqali, an'anaviy qoliplar vositasida kirib keladi. Umuman olganda, topishmoq variantlarini boshqa to'plamlar va hududiy yozuvlar bilan qiyoslash, shuningdek, til egalari ishtirokida assotsiativ tajriba o'tkazish tadqiqotning keyingi istiqbolli yo'nalishlari hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbek xalq topishmoqlari / tuzuvchi va so'zboshi muallifi M. Abdurahimov. – Elektron manba. – Ziyouz elektron kutubxonasi, 2008. URL:
<https://n.ziyouz.com/kutubxona/category/101-o-zbek-xalq-og-zaki-ijodi>
2. Lutfullayeva D. E. Assotsiativ tilshunoslik nazariyasi: monografiya. – Toshkent: Meriyus, 2017. – 140 b. URL:
<https://taniqliolimlar.uz/scientists/detail/393>
3. Lutfullayeva D., Davlatova R., Tojiboyev B. O'zbek tili assotsiativ lug'ati (milliy-madaniy birliklar). – Toshkent: Navoiy universiteti NMU, 2019. – 332 b. URL:
https://tsuull.uz/sites/default/files/2019_assotsiativ_lugat.pdf
4. Sarimsoqov B. Badiylik asoslari va mezonlari: risola / nashrga tayyorlovchi H. Ahmedov. – Toshkent: Bookmany print, 2022. – 252 b. URL:
<https://ziyouz.uz/kutubxona/yangi-kitoblar/badiylik-asoslari-va-mezonlari/>
5. Tajiboyev B. R. O'zbek tilida so'zning assotsiativ ma'no strukturasi (milliy-madaniy semali birliklar): monografiya. – Toshkent: Mahalla va Oila, 2021. – 108 b.
6. Usmanov F. F. O'zbek milliy qadriyatlarining lingvomadaniy aspekti: filologiya fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati. – Andijon, 2024. URL:
https://www.researchgate.net/publication/387120974_O%27zbek_milliy_qadriyatlarining_lingvomadaniy_aspekti
7. Xudoyberganova D. O'zbek tili metaforalarining antropotsentrik lug'ati. – Toshkent, 2025. URL:
<https://akbt.urdu.uz/uz/books/28448>